

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Laura Pieksämäki-Martikainen, Sonja Storm ja Sofia Suominen

Opas manuaalipyörätuolin säännölliseen kunnossapitoon pyörätuolia käyttäville ja heidän lähiverkostolleen

Toteutettu yhteistyössä Invalidiliiton TuleApu-hankkeen kanssa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Apuvälinetekniikan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

17.11.2020

Tekijä(t) Otsikko	Laura Pieksämäki-Martikainen, Sonja Storm ja Sofia Suominen Opas manuaalipyörätuolin säännölliseen kunnossapitoon pyörätuolia käyttäville ja heidän lähiverkostolleen
Sivumäärä Aika	33 sivua 17.11.2020
Tutkinto	Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Tutkinto-ohjelma	Apuvälinetekniikan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja(t)	Lehtori Tomi Nurminen Yliopettaja Pekka Paalasmaa
<p>Pyörätuolin kunnossapito vaikuttaa moneen asiaan, esimerkiksi pyörätuolin käyttäjän turvallisuuteen ja pyörätuolin käyttömukavuuteen. Pyörätuolin käyttäjällä on vastuu huolehtia pyörätuolin kunnossapidosta, mutta usein tämä asia ei ole tiedossa asiakkailta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää manuaalipyörätuolin kunnossapito-opas asiakkaille ja heidän verkostolleen. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tietoa pyörätuolin kunnossapidosta ja siihen liittyvistä vastuista. Opas valmistettiin yhteistyössä Invalidiliiton TuleApu-hankkeen kanssa.</p> <p>Tutkittua tietoa pyörätuolin kunnossapidosta on saatavilla vain vähän sekä suomeksi että englanniksi. Opinnäytetyön aineisto koostuu muun muassa valtakunnallisista lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteista, kansainvälisistä suosituksista pyörätuolin kunnossapitoon liittyen, pyörätuolien omista käyttöoppaista sekä apuvälinepalveluiden laatusuosituksista. Opinnäytetyöraportissa ja oppaassa on käytetty samaa lähdeaineistoa. Oppaan sisältö muodostui lähdeaineistosta nousseiden yhtäläisyyksien pohjalta.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksena valmistui kuvitettu pyörätuolin kunnossapito-opas. Oppaassa on yksiselitteisiä, helppoja ja konkreettisia ohjeita, joilla pyörätuolin käyttäjä tai hänen lähiverkostonsa pystyy huolehtimaan pyörätuolinsa puhtaudesta, turvallisuudesta ja toimintakyvystä. Oppaassa on käytetty tekstien lisäksi kuvituksia selkeyttämään ohjeita. Kuvitukset tekevät oppaasta myös visuaalisesti miellyttävämmän lukea. Oppaasta tehdään sekä painettu että internetistä ladattavissa oleva versio.</p> <p>Oppaan arvioinnissa on hyödynnetty hyvän terveysaineiston standardeja ja kriteereitä. Jatkossa olisi hyvä selvittää asiakkaan tekemien kunnossapitotoimien konkreettisia vaikutuksia pyörätuolin käyttöikään. Oppaasta voitaisiin jatkokehittää samalla periaatteella tehdyt oppaat myös sähköpyörätuolin ja rollaattorin kunnossapitoon.</p>	
Avainsanat	Manuaalipyörätuoli, kunnossapito, opas

Author(s) Title	Laura Pieksämäki-Martikainen, Sonja Storm ja Sofia Suominen A manual for regular maintenance of a manual wheelchair for wheelchair users and their close associates
Number of Pages Date	33 pages 17 November 2020
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Prosthetics and Orthotics
Specialisation option	Prosthetics and Orthotics
Instructor(s)	Tomi Nurminen, Senior Lecturer Pekka Paalasmaa, Principal Lecturer
<p>Aim of our Bachelor's thesis was to produce a basic maintenance manual for wheelchair users and their close associates. The manual was prepared in collaboration with The Finnish Association of People with Physical Disabilities and TuleApu project.</p> <p>There is not much researched information about wheelchair maintenance and how important it is. Our materials consisted for example National Criteria for the Provision of Medical Rehabilitation Aids, A Quality Recommendation for Assistive Device Services, international recommendations for wheelchair maintenance and user manuals of different wheelchair brands and models. We used the same source material for the report and the manual. The manual's content was based on the similarities we found between our source materials.</p> <p>We were able to produce an illustrated manual with simple and straightforward instructions. The manual helps wheelchair users, and their close associates to take care of the wheelchair's cleanliness, safety and functionality. Illustrations were used to clarify and complement the instructions. Illustrated manual is also more pleasing to read.</p> <p>We used standards and criteria of good health data to evaluate our manual. Our proposal for further research is to investigate how wheelchair maintenance performed by the customer effects the service life of the wheelchair. The manual could also be further developed into manuals made on similar manner for maintenance of electric wheelchairs and rollators.</p>	
Keywords	Wheelchair, maintenance, manual

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Erilaiset manuaalipyörätuolien mallit	3
2.1	Yleistä manuaalipyörätuoleista	3
2.2	Pyörätuolien kunnossapitotoimet käyttöoppaiden mukaan	5
3	Manuaalipyörätuolin säännöllinen kunnossapito	7
3.1	Säännölliset pyörätuolin kunnossapitotoimet	7
3.2	WHO:n oppaat ja niiden ohjeet pyörätuolin kunnossapidosta	8
4	Apuvälinepalveluprosessi	10
4.1	Apuvälineiden käyttäjien kokemukset apuvälinepalveluista	11
4.2	Ammattilaisen ja asiakkaan vastuut apuvälinepalveluprosessissa	12
4.3	Apuvälinepalveluiden laatusuositus	13
5	Opinnäytetyöprosessin vaiheet	16
6	Oppaan valmistaminen	18
6.1	Oppaan sisällön suunnittelu ja kirjallisuuden hyödyntäminen	19
6.2	Oppaan tekstisisällön muotoilu	22
6.3	Kuvituksen tekeminen ja oppaan asettelu	24
7	Valmiin oppaan arviointi	25
8	Pohdinta	28
	Lähteet	30

1 Johdanto

Pyörätuolin kunnossapito vaikuttaa pyörätuolin käyttäjän turvallisuuteen ja mukavuuteen sekä pyörätuolin käyttöikänsä. Olemme havainneet työharjoitteluiden aikana asiakkaiden pyörätuolien kunnossapidossa laiminlyöntejä ja haluamme omalla toiminnallamme vaikuttaa tilanteeseen. Opinnäytetyömme on monimuotoinen, ja sen tarkoituksena on kehittää manuaalipyörätuolin kunnossapito-opas pyörätuolin käyttäjille, heidän läheisilleen ja pyörätuolia käyttävien kanssa työskenteleville henkilöille. Opinnäytetyömme on tarpeellinen, sillä tällaista opasta ei ole aikaisemmin tehty suomeksi. WHO on tehnyt oppaan kehittyviin maihin, jonka tarkoituksena on antaa perustietoa pyörätuolin valinnasta ja kunnossapidosta pyörätuolien kanssa työskenteleville (WHO n.d.c). Opinnäytetyömme tavoitteena on lisätä tietoa pyörätuolin kunnossapidosta ja siihen liittyvistä vastuista apuvälinelainaamotoiminnan näkökulmasta. Pyörätuolin käyttäjällä on vastuu huolehtia pyörätuolin kunnossapidosta, mutta usein tämä asia ei ole tiedossa asiakkailta.

Opinnäytetyönämme tehtävä opas on suunniteltu ensisijaisesti lainapyörätuolin käyttäjille ja heidän läheisilleen. Pyörätuolin lainaustilanteessa ei ole aina mahdollisuutta ohjeistaa asiakkaalle riittävän yksityiskohtaisesti pyörätuolin kunnossapitoa. Lisäksi asiakkaan voi olla vaikea muistaa kaikkea suullisesti kerrottua informaatiota lainaustilanteen jälkeen. Pyörätuolien omat käyttöoppaat voivat olla asiakkaan näkökulmasta vaikeaselkoisia ja sisältävät myös paljon asiakkaan kannalta ylimääräistä asiaa. Tämän vuoksi halusimme kehittää oman kunnossapito-oppaan, jota voidaan jakaa asiakkaille lainauksen yhteydessä ja johon asiakas voi aina tarvittaessa palata.

Opinnäytetyömme työelämäyhteistyökumppani on Invalidiliiton TuleApu-hanke – tukea ja tietoa liikkumisen apuvälineen käyttäjille 2018–2020. Myöhemmin käytämme yhteistyökumppanistamme nimeä TuleApu-hanke. Hankkeen tehtävänä on rohkaista liikkumisen apuvälineen käytössä ja tukea liikkumisen apuvälineitä käyttävien tuki- ja liikuntaelinterveyttä. Hankkeeseen kuuluu apuvälinekummi-vertaistukitoiminta, Tule-klubit ja omahoitovertaisyryhmät ja niiden materiaalien tuottaminen. (Invalidiliitto n.d.) Opinnäytetyönämme valmistuva opas tulee olemaan osa TuleApu-hankkeen materiaaleja. Hankkeen loputtua vuoden 2020 lopussa opas jää Invalidiliiton käyttöön sekä fyysisenä oppaana että internetistä ladattavana versiona. Opinnäytetyömme on hyödyllinen kohdeyryhmällemme eli manuaalipyörätuolin käyttäjille, heidän läheisilleen ja muille pyörätuolin

käyttäjien kanssa toimiville, sillä se sisältää olennaista tietoa pyörätuolin kunnossapidosta. Tavoitamme kohderyhmämme Invalidiliiton TuleApu-hankkeen kautta ja hankkeen päättymisen jälkeen Invalidiliiton kautta.

Tutkittua tietoa pyörätuolien kunnossapidosta on vähän. Aineistosta nousi kuitenkin yhtäläisyyksiä, joiden pohjalta oppaan sisältö on toteutettu. Opinnäytetyössämme käymme läpi erilaisia manuaalipyörätuoleja ja sen jälkeen esittelemme eri mallisten pyörätuolien käyttöoppaita kunnossapidon näkökulmasta. Manuaalipyörätuolit ovat käsikäyttöisiä pyörätuoleja, joita liikuttaa joko pyörätuolin käyttäjä itse tai hänen avustajansa (Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2018: 97). Haluamme tuoda ilmi kuinka erilaisia tai samanlaisia ohjeistuksia kunnossapidosta on pyörätuolien käyttöoppaissa. Pyörätuolien käyttöoppaiden käsittelyn jälkeen etenemme itse kunnossapitoon ja minkälaisia yleisohjeita aiheesta on saatavilla. Terveyskylä (2018a) esittelee yleisimpiä kunnossapitotoimia, jotka ovat mm. apuvälineen puhdistus ja jarrujen toiminnan tarkistaminen. Nämä kunnossapitotoimet kuuluvat asiakkaan eli pyörätuolin käyttäjän vastuulle (Terveyskylä 2018a).

Apuvälinepalveluprosessin tuomme esille, sillä haluamme lisätä tietoa vastuiden jakautumisesta asiakkaan ja ammattilaisen välillä kunnossapidon osalta. Mielestämme kaikkien olisi hyvä tuntea apuvälinepalveluprosessi koska lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden lainaustoiminta perustuu siihen. Apuvälinepalveluiden laatusuosituksen avulla varmistetaan apuvälinepalveluiden tasavertaisuus kaikille. Laatusuositukset ovat yksi lähtökohta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteille (Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2020: 30). Käymme tässä raportissa lisäksi läpi opinnäytetyöprosessimme vaiheet ja kerromme oppaan valmistamisesta eri työvaiheiden kautta. Arvioimme painovalmista opasta hyvän terveysaineiston standardeja ja kriteereitä hyödyntäen.

2 Erilaiset manuaalipyörätuolien mallit

Tässä luvussa käsittelemme peruspyörätuolin, aktiivipyörätuolin ja comfort-pyörätuolin käyttöoppaita. Valtakunnallisten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteiden (2020: 40) mukaan pyörätuolin käyttö ja kunnossapito on ohjattava ja pyörätuolin käyttöopas annettava asiakkaalle lainauksen yhteydessä. Pyörätuolien käyttöoppaat ovat olleet osittain pohjana kunnossapito-oppallemme. Meidän mielestämme käyttöoppaat, joihin olemme tutustuneet, ovat olleet pitkiä ja vaikeaselkoisia, eikä niistä löydy helposti käyttäjälle suunnattuja ohjeita kunnossapidosta. Käyttöoppaissa on mielestämme myös paljon käyttäjälle tarpeetonta asiaa, kuten ammattilaiselle suunnattuja huolto-ohjeita. Esittelemme tässä luvussa myös, kenelle eri mallisia pyörätuoleja yleensä luovutetaan. Olemme valinneet käsiteltäväksi nämä kuusi pyörätuolin käyttöopasta: Vermeiren 708 Delight, Meyra Budget 2 9.050, Kuschall Compact, TiLite TR, BREEZY ReLaX 2 ja Rea Clematis, sillä olemme nähneet näitä pyörätuolimalleja työharjoitteluiden ja työsuhteidemme aikana asiakkailla käytössä.

2.1 Yleistä manuaalipyörätuoleista

Valtakunnallisia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteita (2018: 97) mukaillen käsikäyttöiset pyörätuolit eli manuaalipyörätuolit ovat välineitä, jotka liikkuvat pyörillä, tukevat liikkumisrajoitteisen henkilön kehoa ja, joita pyörätuolin käyttäjä tai käyttäjän avustaja liikuttaa. Jos liikkuminen ei onnistu muiden kävelyn apuvälineiden kanssa tai se onnistuu vain lyhyitä matkoja, käytetään silloin pyörätuolia liikkumisen apuvälineenä. Käyttäjän on pyörätuolin avulla mahdollista liikkua itsenäisesti tai avustetusti ja se parantaa myös henkilön muuta toimintakykyä. On olemassa erilaisia pyörätuolimalleja, kuten kelattavat ja kuljetuspyörätuolit. Pyörätuoli voi myös olla perusmalli tai yksilöllisesti suunniteltu. Pyörätuolin tyyppi/malli valitaan asiakkaan käyttötarpeiden mukaisesti. (Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2018: 97.) Käyttäjälähtöinen arviointi on määritelty myös sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa koskien lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusta. Apuväline-tarpeen arviointi tulee tehdä yksilöllisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta 2011/1363 § 2.)

Peruspyörätuoli on tarkoitettu liikuntarajoitteisille ja toimintakyvyn heikentyessä esim. halvauksen tai alaraajan menetyksen vuoksi (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 De-

light 2008: 3–4). Lainaamoissa, sairaaloissa ja hoitokodeissa käytetään paljon peruspyörätuoleja. Yleisesti peruspyörätuolit ovat kokoontaitettavia, helppokäyttöisiä, kestäviä ja lyhytaikaiseen käyttöön tarkoitettuja pyörätuoleja. (Camp Mobility n.d.b.) Käyttöikä peruspyörätuoleissa on yleensä neljä vuotta mutta siihen vaikuttaa pyörätuolin käyttö ja kunnossapito (Meyra Ortopedia 2011: 7). Aktiivipyörätuolit ovat nimensä mukaisesti aktiivisempaan käyttöön ja aktiivisemmalle käyttäjälle suunniteltuja. Aktiivituolit ovat useasti yksilöllisesti mittojen mukaan valmistettuja. Aktiivipyörätuolien runko on usein kiinteä ja vain esimerkiksi selkäosa taittuu kasaan, ja ne ovat muita pyörätuoleja kevyempiä. (Wheelfreedom n.d.) Aktiivipyörätuoleissa on yleensä vähemmän liikkuvia ja täten vähemmän kuluvia osia kuin peruspyörätuoleissa ja comfort-pyörätuoleissa (Manual wheelchairs n.d.: 3).

Comfort-pyörätuoleja kutsutaan työharjoitteluissa ja työssä hankitun kokemuksemme mukaan myös korkeaselkänojaiseksi pyörätuoliksi. Useimmissa comfort-tuoleissa selkänoja ja koko istuinosa on kallistettavissa, sekä jalkalaudat asetettavissa eri kulmiin (Camp Mobility n.d.c). Comfort-tuolien säätömahdollisuudet ovat pääasiassa monipuolisemmat kuin perus- ja aktiivipyörätuolien. Comfort-tuolit soveltuvat myös pidempiaikaiseen istumiseen ja käyttäjille, jotka eivät pysty hallitsemaan esimerkiksi yläruumistaan. (Camp Mobility n.d.a.) Käyttöikä comfort-pyörätuoleissa on yleensä viisi vuotta. Käyttökään vaikuttaa pyörätuolin kunnossapito, sen huoltaminen sekä käyttötapa. (Sunrise Medical n.d.: 172; Rea Clematis n.d.: 4.)

Pyörätuolin käyttökään vaikuttaa, miten siitä pidetään huolta käytön aikana. Pyörätuolin käyttöoppaan tarkoituksena on neuvoa pyörätuolin hoidossa, jotta pyörätuolin käyttöikä pysyisi mahdollisimman pitkänä. Pyörätuolin luovutuksen yhteydessä ammattihenkilön velvollisuutena on neuvoa pyörätuolin käyttö. (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 3, 5.) Kaikissa tutkimissamme pyörätuolien käyttöoppaissa näin ei kuitenkaan ole; sen sijaan useimmissa käyttöoppaissa kehoitetaan lukemaan käyttöopas ja seuraamaan sitä pyörätuolin takuun säilyttämiseksi (Rea Clematis n.d.: 4; Meyra Ortopedia 2011: 4, 24; TiLite n.d.; Kuschall n.d.: 5–7).

Vermeiren 708 Delightin käyttöoppaassa mainitaan, että turvallisuuden vuoksi on kuitenkin toivottavaa, että asiakas myös itse lukee pyörätuolin käyttöoppaan huolellisesti läpi ennen pyörätuolin käyttöä. Oletuksena on, että käyttöoppaassa on samat asiat, jotka on käyty asiakkaan kanssa läpi pyörätuolin luovutuksen yhteydessä. (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 5.) Käyttöoppaaseen sisältyy käyttäjälle suunnattuja

turvallisuusohjeita (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 14–15). Samankaltaisia turvallisuusohjeita löytyy kaikista käyttöoppaista, mutta niiden määrä ja esitystapa vaihtelee käyttöoppaan mukaan (Küschall n.d.: 8–9, TiLite n.d.; Sunrise Medical n.d.: 171–172; Rea Clematis n.d.: 5).

2.2 Pyörätuolien kunnossapitotoimet käyttöoppaiden mukaan

Vermeiren 708 Delightin ja Meyra Budget 2 9.050:n käyttöoppaissa käyttäjälle suunnatut kunnossapito-ohjeet ovat luokiteltu kolmeen luokkaan: toimenpiteet, jotka pitäisi tehdä ennen jokaista ajokertaa, noin kahden kuukauden välein ja noin joka kuudes kuukausi (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 15–16; Meyra Ortopedia 2011: 25–27). Muissa pyörätuolien käyttöoppaissa jaottelu on erilainen (Rea Clematis n.d.: 23–24; TiLite n.d.; Küschall n.d.: 47; Sunrise Medical n.d.: 185). Küschallin käyttöoppaassa kunnossapitotoimet on jaettu taulukkoon viikoittain, kuukausittain ja vuosittain suoritettaviin toimenpiteisiin (Küschall n.d.: 47). TiLite TR käyttöopas listaa taulukossa kunnossapitotoimet ennen ensimmäistä käyttökertaa, viikoittain ja kolmen kuukauden välein tehtäviksi (TiLite n.d.). Rea Clematiksien käyttöoppaassa on selkeä taulukko, jossa kerrotaan mitä kunnossapitotoimia tulee tehdä viikoittain, kuukausittain ja puolivuositain (Rea Clematis n.d.: 23–24). BREEZY RelaX 2:n käyttöoppaassa on selkeästi mainittu ennen jokaista käyttökertaa tehtävät tarkistukset mutta muuten kunnossapitotoimenpiteiden aikataulu ei noudata selkeää kaavaa (Sunrise Medical n.d.: 184–185).

Yleisimpiä käyttöoppaissa mainittuja kunnossapitotoimia ovat renkaiden ilmanpaineen ja niiden kunnon tarkistus, jarrujen toiminnan tarkistaminen sekä puhtauden ja yleiskunnon tarkistaminen. Lisäksi kunnossapitotoimista mainitaan kaatumaesteiden toimivuuden ja turvallisuuden tarkistaminen säännöllisesti. Kunnossapitotoimien aikataulut vaihtelevat käyttöoppaiden välillä merkittävästi. (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 15–16; Meyra Ortopedia 2011: 25–27; Küschall n.d.: 47–50; TiLite n.d.; Rea Clematis n.d.: 23–24.) BREEZY RelaX 2:n käyttöoppaassa kunnossapitotoimien aikatauluus ja ohjeistus ovat puutteellisia ja ristiriidassa keskenään. Käyttöoppaassa pyydetään tarkistamaan esimerkiksi jarrujen toiminta päivittäin mutta kunnossapitotoimenpiteenä ne pyydetään tarkistamaan neljän viikon välein. (Sunrise Medical n.d.: 184–185.) Tämä voi mielestämme aiheuttaa asiakkaalle epäselvyyttä siitä, kuinka usein kunnossapitotoimia tulisi oikeastaan tehdä. Osassa pyörätuolien käyttöoppaissa suositellaan liikkuvien osien öljyämistä säännöllisesti, mutta siihen ei kuitenkaan anneta tarkkoja ohjeita ja suositellut öljytyypit vaihtelevat pyörätuoleittain (Sunrise Medical n.d.: 185; TiLite n.d.; Meyra Ortopedia 2011: 26; Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 16).

Suurimmassa osassa pyörätuolien käyttöoppaissa on ohjeet pyörätuolin puhdistukseen. Useimmissa oppaissa on omat ohjeensa metalli- ja muoviosien puhdistukseen sekä verhoilun pesuun. Oppaissa usein myös varoitetaan käyttämästä hankaavia puhdistustuotteita, jotka voivat vahingoittaa rungon maalia tai muita pinnoitteita. Yleisin puhdistusohje on pyyhkiä pyörätuoli pehmeällä kostealla liinalla. (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 16; Küschall n.d.: 49–50; Tilite n.d.; Rea Clematis n.d.: 23; Sunrise Medical n.d.: 185.) Comfort-pyörätuoleissa ohjataan lisäksi pehmusteiden ja niiden päällisten puhdistaminen (Rea Clematis n.d.: 23; Sunrise Medical n.d.: 185). Rea Clematiksien käyttöoppaassa mainitaan, että pyörätuolin voi pestä myös painepesurilla tai juoksevalla vedellä (Rea Clematis n.d.: 23). Meyra Budget 2 9.050:n käyttöoppaassa ei ole ohjeita, kuinka pyörätuoli tulisi puhdistaa vaan sen sijaan asiakas ohjataan katsomaan puhdistusohjeet toisesta, erillisestä oppaasta (Meyra Ortopedia 2011: 4).

Peruspyörätuolien ja aktiivipyörätuolien käyttöoppaissa pyydetään asiakasta viemään pyörätuoli kerran vuodessa/vuosittain huoltoon ammattihenkilölle (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 17; Meyra Ortopedia 2011: 27; Küschall n.d.: 47; Tilite n.d.). Rea Clematiksien käyttöoppaassa ei ole mainintaa vuosihuolloista mutta samalla mainitaan, ettei pyörätuolin turvallisuutta voida taata ilman säännöllistä huoltamista ja kunnossapitoa (Rea Clematis n.d.: 23). Pyörätuoleja huoltaessa tulisi käyttää vain valmistajan hyväksymiä varaosia (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 20; Meyra Ortopedia 2011: 38; Tilite n.d.; Küschall n.d.: 7; Rea Clematis n.d.: 4; Sunrise Medical n.d.: 173). Muiden osien käyttö voi mitätöidä apuvälineen takuun (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 20; Meyra Ortopedia 2011: 38; Rea Clematis n.d.: 4; Sunrise Medical n.d.: 173). Huollot ja korjaukset pyörätuoliin saa tehdä vain ammattihenkilö (Küschall n.d.: 52; Rea Clematis n.d.: 5; Sunrise Medical n.d.: 173; Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 20). TiLite TR:n kohdalla oppaan sisältöön vaikuttaa luultavasti USA:n terveydenhuollon toiminta. USA:ssa pyörätuolit ovat useammin ihmisten itse ostamia tai vuokraamia, eikä heillä ei ole samanlaista apuvälinelainaamo toimintaa kuin Suomessa (Medicare n.d.).

3 Manuaalipyörätuolin säännöllinen kunnossapito

Työharjoitteluisissa ja työssä saadun kokemuksemme mukaan lainaamokäytössä olevien manuaalisten pyörätuolien kunnossapito on usein asiakkaiden osalta puutteellista. Meillä ei ole kerättyä tietoa siitä johtuuko asia tiedonpuutteesta vai muista syistä. Tässä luvussa käsittelemme manuaalisen pyörätuolin kunnossapitoa eri lähteitä hyödyntäen ja tuomme esille erilaisia näkökulmia kuten kansainväliset suositukset. Esittelemme tässä luvussa myös Kivenlahden (2003) oppaan, jossa on ohjeita sopivan pyörätuolin valintaan ja sovitukseen. Oppaassa on myös pieni osio kunnossapidosta (Kivilahti 2003: 27–28). Vaikka Kivenlahden (2003) opas on jo melko vanha, mielestämme siinä mainitut asiat ovat edelleen ajankohtaisia.

3.1 Säännölliset pyörätuolin kunnossapitotoimet

Säännöllisellä kunnossapidolla pyörätuolin kelaaminen on kevyempää, pyörätuolin käyttö on mukavampaa ja tuoli myös säilyy ulkonäöllisesti uudenveroisena. Myös pyörätuolin käyttöikä pitenee ja turvallisuus paranee säännöllisellä kunnossapidolla. (Respecta n.d.; Physiopedia n.d.; Kivilahti 2003: 27.) Pyörätuolin käyttöön liittyviä tapaturmia tapahtuu vuosittain 5–18 % pyörätuolin käyttäjistä. Loukkaantumiset johtuvat pyörätuolin kaatumisista, rikkoutumisista ja muista toimintahäiriöistä, joista varsinkin jälkimmäisiä voidaan merkittävästi vähentää säännöllisellä kunnossapidolla. (Physiopedia n.d.) Pyörätuolin huollon ja kunnossapidon tarpeeseen vaikuttaa aina pyörätuolin käyttömäärä. Pienemmät huoltotoimenpiteet voi tehdä pyörätuolin käyttäjä itse ja suurempien kohdalla pyörätuolin huollon hoitaa sen luovuttanut taho esimerkiksi terveyskeskus. (Kivilahti 2003: 27.)

Pyörätuolin renkaiden ilmanpaine tulisi tarkistaa säännöllisesti. Ilmanpaineen voi käydä tarkistamassa esimerkiksi huoltoasemalla. Renkaan reunasta löytyy merkintä valmistajan sallimasta rengaspaineesta. (Kivilahti 2003: 27–28.) Pyörätuolia on kevyempi kelata, kun renkaissa on tarpeeksi ilmaa (Kivilahti 2003: 28; Physiopedia n.d.). Renkaiden ilmanpaine vaikuttaa merkittävästi myös pyörätuolin jarrujen toimintaan. Renkaan ollessa löysä, se joustaa liikaa kiinni painetun jarrun alla.

Kivilahden (2003: 27) mukaan murujen ja muun irtoroskan poistoon kannattaa käyttää esimerkiksi imuria. Istuintyydyn päällinen on yleensä konepestävä ja sen pesuohje löytyy

yleensä tyynynpäällisestä. Pyörätuolia ei tulisi puhdistaa juoksevilla vedellä, koska pyörätuolissa on paljon osia, jotka voivat ruostua. Jos pyörätuoli on kuitenkin suuren likämäärän takia pakko pestä juoksevilla vedellä, se tulisi kuivata huolellisesti joka puolelta. Yleisesti rungon puhdistukseen olisi hyvä käyttää kosteaa rättiä, lämmintä vettä ja yleispuhdistusainetta. (Kivilahti 2003: 27.) Pyörätuolin ollessa puhdas, sen käyttö on mukavampaa.

Tukipyörien akseleihin kertyy helposti hiuksia ja muuta roskaa, mikä vaikuttaa tukipyörien liikkumiseen ja tekee pyörätuolista merkittävästi raskaamman kelata. Tukipyörät kannattaa puhdistaa ja rasvata säännöllisesti. Pyörät tulisi irrottaa yksitellen ja kiinnittää ne takaisin paikoilleen heti puhdistuksen jälkeen, samalla tavalla kuin ne olivatkin. Pyörätuoleissa on joskus mukana omat työkalut kyseistä toimenpidettä varten. (Kivilahti 2003: 28.) Tukipyörissä saattaa olla paljon pieniä osia, joten meidän mielestämme käyttäjän ei kannata irrottaa niitä itse. Väärin kiinnitetty tukipyörä saattaa olla käyttäjälleen vaarallinen ja turvallisuusriski. Tukipyörien liiallinen rasvaaminen voi puolestaan kerryttää enemmän roskaa ja hiuksia akseleihin sekä laakereihin.

3.2 WHO:n oppaat ja niiden ohjeet pyörätuolin kunnossapidosta

WHO eli Maailman terveysjärjestö toimii Yhdistyneiden kansakuntien alaisena terveysjärjestönä (WHO n.d.a). WHO tekee globaaleja suosituksia kaikkien ihmisten terveyden edistämiseksi ja mm. rahoittaa lääketieteellisiä tutkimuksia (WHO n.d.c). WHO:n (n.d.b) mukaan monia pyörätuoleja ei pidetä kunnossa tarpeeksi hyvin. Tämän takia WHO on kehittänyt koulutuspaketteja, jolla voidaan kouluttaa pyörätuoleja luovuttavia tahoja opettamaan pyörätuolin käyttäjiä pyörätuolin oikeaoppiseen valintaan ja kunnossapitoon. Oppaat ovat suunnattu erityisesti kehittyviin maihin, joissa pyörätuolit voivat olla ominaisuuksiltaan sopimattomia, eikä ammattilaisillakaan ole aina oikeanlaista osaamista arvioida asiakkaan pyörätuolitarvetta. (WHO n.d.b.)

Pyörätuolin käyttäjille suunnatussa oppaassa ohjeistetaan puhdistamaan pyörätuoli lämpimällä vedellä ja saippualla. Tuoli on myös hyvä kuivata pesun jälkeen. Kunnossapito on hyvä suorittaa säännöllisesti, jotta ruostetta ei pääse syntymään eikä lika hankaa liikkuviin osiin ja aiheuta siten vaurioita pyörätuoliin. Renkaiden ilmanpaine tulisi tarkastaa säännöllisesti ja tarvittaessa lisätä ilmaa renkasiin. Kun renkaissa on ilmaa, pyörätuolia on kevyempi liikutella ja jarrut toimivat tällöin oikein. Samalla kannattaa tarkistaa myös,

että kaikki ruuvit ja mutterit ovat kiinni. Tarvittaessa niitä voi kiristää. Mikäli osat ovat löysällä, ne voivat tippua tai kulua normaalia nopeammin. (WHO 2012a: 77.)

Kangasosat tulisi tarkastaa, jotta niissä ei ole repeämiä. Kangasosien tulee olla kunnossa, jotta istuminen olisi mukavaa, tukevaa ja turvallista. Myös pyörätuolin istuintyyny tulisi tarkastaa säännöllisesti, sillä se ei yleensä kestä yhtä kauan kuin pyörätuoli. Istuintyynyn päällisen voi pestä siinä olevan pesulapun mukaisesti. Mikäli istuintyyny ja päällinen ovat selkeästi kuluneen näköisiä, tulisi ottaa yhteys apuvälineen luovuttaneeseen tahoon. (WHO 2012a: 78.)

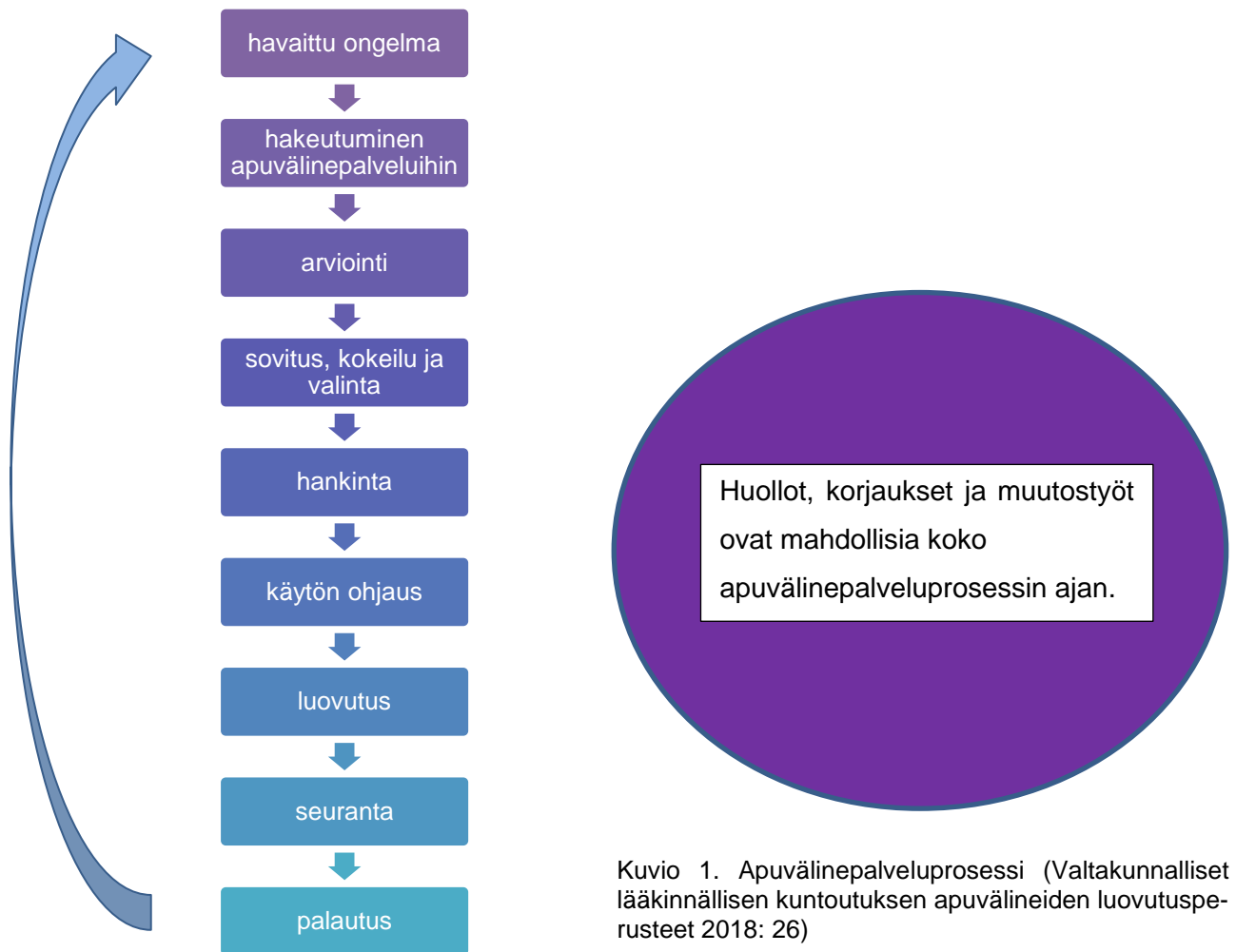
Asiantuntijoille suunnatussa oppaassa on samat ohjeet kuin pyörätuolin käyttäjillekin. Asiantuntijan oppaassa on kuitenkin kerrottu kuinka usein kunnossapitotoiminto tulisi suorittaa. Pyörätuolin pesu tulisi oppaan mukaan suorittaa kuukausittain. Ilmaa voi laittaa joko viikoittain tai silloin kun rengas on tyhjän tuntuinen. Ruuvien ja mutterien tarkistaminen olisi hyvä tehdä kerran kuukaudessa. Myös ruosteen tarkkailu ja kangasosien tarkistaminen tulisi tehdä kerran kuukaudessa. (WHO 2012b: 203–205.)

4 Apuvälinepalveluprosessi

Tässä luvussa esittelemme apuvälinepalveluprosessia yleisesti. Apuvälinepalveluprosessiin pohjautuu apuvälineiden lainauskäytäntö sekä asiakkaiden ja ammattilaisen vastuut lainauksen yhteydessä. Lisäksi käymme läpi apuvälinepalveluiden laatusuosituksista, joka on yksi valtakunnallisen lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteiden lähtökohdista (Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2020: 30). Apuvälineiden käyttäjien kokemuksia olemme esitelleet Invalidiliiton (2019) kyselyyn perustuen.

Sosiaaliturvaoppaan (n.d.) mukaan apuvälinepalveluiden vastuutahot ovat perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido, sosiaalitoimi, koulutoimi, KELA, työnantaja, työhallinto ja valtiokonttori. Apuvälinepalveluiden järjestämisestä vastaa kuitenkin pääsääntöisesti kunnat ja kuntayhtymät, sillä niillä on lakisääteinen järjestämisvelvollisuus (Terveyskylä 2017: Terveystenhuoltolaki 2010/1326 § 29). Terveystenhuollon vastuulla on lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden järjestäminen ja tarjoaminen (Terveyskylä 2017). Läkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä ovat esimerkiksi pyörätuolit, kävelykepit ja kommunikoinnin apuvälineet. Läkinnällisen kuntoutuksen apuvälineillä mm. tuetaan ja ylläpidetään asiakkaan toimintakykyä. Apuvälineillä voidaan myös ehkäistä toimintakyvyn alenemista. (Terveyskylä 2018d.) Apuvälinepalvelut kuten apuvälineen sovitus ja huolto ovat asiakkaille maksuttomia (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 1992/734 § 5; Terveyskylä 2018c).

Apuvälinepalveluprosessi on samanlainen riippumatta siitä, minkä tahon kautta asiakas apuvälineensä saa. Apuvälinepalveluprosessi alkaa aina apuväline tarpeen havaitsemisella. Tarpeen voi havaita asiakas itse, hänen läheisensä tai terveydenhuollon ammattihenkilö. Apuväline tarpeen havaitsemisen jälkeen, asiakas hakeutuu apuvälinepalveluiden piiriin esimerkiksi apuväline lainaamoon, jossa hänen apuväline tarpeensa arvioidaan yhdessä ammattilaisen kanssa. Arvioinnin yhteydessä asiakas saa kokeilla erilaisia apuvälineitä tarpeensa mukaisesti. Sopivan apuvälineen löydyttyä se joko annetaan asiakkaalle omaksi tai lainataan asiakkaalle. Apuvälineen luovutuksen yhteydessä asiakas saa apuvälineen käytön ohjauksen. Apuvälineen huolto ja korjaus sekä erilaiset muutostyöt ovat mahdollisia koko apuväline palveluprosessin ajan. (Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2018: 26.) Kuvio 1. havainnollistaa apuväline palveluprosessin etenemisen vaiheittain. Apuväline palveluprosesseja voi olla samalla henkilöllä käynnissä useita saman aikaisesti.

Kuvio 1. Apuvälinepalveluprosessi (Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2018: 26)

4.1 Apuvälineiden käyttäjien kokemukset apuvälinepalveluista

Invalidiliitto teetti vuonna 2019 liikkumisen apuvälineitä käyttäville henkilöille kyselyn, kartoittaakseen liikkumisen apuvälinepalveluiden käyttäjäkohtaisia kokemuksia. Kyselyyn vastasi 198 liikkumisen apuvälineiden käyttäjää, joista 144 oli pyörätuolin käyttäjiä. Suurella osalla vastaajista oli useampi liikkumisen apuväline käytössään. Liikkumisen apuvälineet ovat päivittäisissä toiminnoissa välttämättömiä, koska ne kompensoivat asiakkaan toimintakyvyn rajoitteita. Apuvälineprosessi voi kestää kauankin, jos apuvälineestä on tarve tehdä hyvin yksilöllinen. Pitkä toimivan apuvälineen odotusaika heikentää ihmisten itsenäisyyttä ja osallistumismahdollisuuksia, kuten kyselyyn vastanneet toivat hyvin ilmi. (Invalidiliitto 2019: 2–6.)

Apuvälineestä saatavan hyödyn, tarkoituksenmukaisen ja turvallisen käytön varmistaa riittävä apuvälineen käytön ohjaus. Kyselyyn vastanneista 9 % ilmoitti, ettei ole saanut mitään ohjausta apuvälineen käyttöön sen luovutuksen yhteydessä. (Invalidiliitto 2019:

11.) WHO:n (2008) mukaan pyörätuolin luovutuksen yhteydessä tulisi opastaa myös pyörätuolin, sekä istuintyynyn oikeaoppinen kunnossapito ja kuinka esimerkiksi pyörätuoli laitetaan kasaan ja takaisin käyttöasentoon tarvittaessa. Pyörätuolin käyttäjälle tulisi myös kertoa kehen tai mihin tahoon hänen tulisi ottaa yhteyttä, jos pyörätuolin kanssa ilmenee ongelmia. Käyttäjän opettamisessa olisi hyvä käyttää kirjallista tai visuaalista materiaalia, joka olisi käyttäjän omalla kielellä. (WHO 2008: 84.)

Itsenäisen liikkumisen varmistamiseksi päivittäisessä käytössä olevan apuvälineen toimivuus ja huolto ovat tärkeitä asioita. Kyselyn mukaan huollon toimipisteet koetaan vaikeasti tavoitettaviksi, ruuhkaisiksi ja toimenpiteiden kestot liian pitkiksi. Huolto toimii virka-aikana ja se koetaan palvelun puutteena, sillä huoltoaikoja tarvittaisiin myös iltaisin ja viikonloppuisin. Erityisesti haittaa syntyy tilanteissa, joissa huollon ajaksi ei saa korvaavaa liikkumisen apuvälinettä. Korvaavan apuvälineen puute voi aiheuttaa sen, että henkilö joutuu olemaan töistä pois ilman palkkaa tai ei kykene siirtymään ja suoriutumaan päivittäisistä toiminnoista. (Invalidiliitto 2019: 12.)

4.2 Ammatilaisen ja asiakkaan vastuut apuvälinepalveluprosessissa

Ammattilaisen vastuisiin kuuluvat apuvälineen korjaus- ja muutostöiden tekeminen, määräaikaishuollot, kirjallisten käyttöohjeiden antaminen, apuvälineen luovutus sopimuksen antaminen sekä huolto- ja korjaustoimenpiteiden kirjaaminen apuväline- ja laiterakisteriin. Huoltohenkilöstöllä tulisi olla ohjeet, kuinka toimia, mikäli apuväline on epäsopeva käyttäjälleen tai sitä on selkeästi käytetty ohjeiden vastaisesti. (Terveyskyä 2018a.)

Lisäksi ammatilaisen vastuisiin kuuluu kertoa apuvälineen käyttäjälle rikkoutuneen apuvälineen turvallisuusriskeistä sekä ilmoittaa, että rikkoutunutta apuvälinettä ei saa käyttää. Jos apuvälineeseen tai sen käyttöön on liittynyt vaaratilanne, niin terveydenhuollon toimintayksikön vastuulla on tehdä arvio vaaratilanteesta. Tarvittaessa Valviraan tulee tehdä vaaratilanneilmoitus ja asiasta informoidaan myös apuvälineen toimittajaa. (Terveyskyä 2018b.)

Ammattilaisen vastuulla on myös tarkistaa, että luovutettava apuväline on turvallinen ja oikeanlainen juuri kyseiselle asiakkaalle. Ammatilaisen tehtävänä on kertoa apuvälineen luovuttamisen perusteet asiakkaalle sekä selventää vastuiden jakautuminen asiakkaan ja ammatilaisen kesken. Ammatilaisen tehtävänä on myös antaa apuvälinelai-

naamon/-keskuksen yhteystiedot ja opastaa missä asioissa asiakkaan tulee olla yhteydessä apuvälineen luovuttaneeseen tahoon. Ammatilaisen on annettava myös huollon yhteystiedot asiakkaalle ja kertoa millaisissa asioissa huoltoon tulee ottaa yhteyttä. (Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2018: 27.)

Asiakkaan velvollisuutena on käyttää, puhdistaa ja ylläpitää luovutettua apuvälinettä ammatilaisen antamien ohjeiden ja ohjeistusten mukaan (Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2018: 28). Mikäli asiakas ei itse ole kykenevä tekemään tarvittavia toimia, ammatilaisen tulee selvittää olisiko asiakkaan lähipiiri kykenevä avustamaan toimissa (Terveyskylä 2018a). Asiakkaan velvollisuutena on myös palauttaa puhdistettu apuväline tarpeen tai laina-ajan päättymisen jälkeen. Mikäli asiakkaalla on kysyttävää apuvälineen käytöstä, huollon tarpeesta tai selkeästä korjauksesta vaativasta viasta, tulee hänen olla yhteydessä apuvälineen luovuttaneeseen tahoon. (Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2018: 28.)

Asiakkaan vastuisiin kuuluvat lisäksi suorittaa apuvälineen kunnossapitotoimia, joita ovat esimerkiksi apuvälineen puhdistaminen, silmämääräinen kunnan tarkastaminen sekä renkaiden ilmanpaineiden tarkastaminen ja tarvittaessa ilman lisääminen. Asiakkaan tulee tietää, kuinka apuväline toimii ja ilmoittaa mahdollisista ongelmista apuvälineen luovuttaneelle taholle. Asiakas on vahingonkorvausvastuussa huolimattomasta, ohjeiden vastaisesta käytöstä tai säilytyksestä aiheutuneesta apuvälineen rikkoutumisesta aiheutuvista kuluista. (Terveyskylä 2018a; Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2020: 41.)

4.3 Apuvälinepalveluiden laatusuositus

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut apuvälinepalveluita koskevan laatusuosituksen vuonna 2003. Laatusuosituksen perustana ovat apuvälineen käyttäjän tarpeet sekä apuvälinepalveluiden eri toimijoiden yhteinen näkemys siitä minkälaisia ovat laadukkaiden apuvälinepalveluiden käytännöt. Laatusuosituksella pyritään kehittämään ja ohjaamaan apuvälinepalveluja toimimaan yhtäläisesti ja käyttäjälähtöisesti. Lisäksi laatusuosituksen tarkempina tavoitteina on tukea kuntien ja sairaanhoitopiirien apuvälinepalveluiden suunnittelua, toteuttamista, kehittämistä, seuranta- ja arviointia. Suunnitelmallinen, hyvin johdettu, ammattitaitoinen ja käyttäjälähtöinen apuvälinepalvelu on laadukasta. (Apuvälinepalveluiden laatusuositus 2003: 3, 11–12.)

Laadukkaiden palveluiden lisäksi tavoitteena on apuvälinepalveluiden toteuttaminen tehokkaasti, jotta voidaan saada aikaan myös taloudellisia säästöjä. Toimivien apuvälinepalveluiden tavoitteena on mahdollistaa väestölle hyvä elämänlaatu ja tukea mahdollisimman itsenäiseen suoriutumiseen. Tukemalla ja ylläpitämällä ihmisen liikkumiskykyä apuvälineiden avulla, voidaan myös vammaisen tai ikäihmisen mahdollista laitoshoidon tarvetta siirtää. Laitoshoidon vähentyessä voimavaroja tulisi kohdentaa apuvälinepalveluihin ja asunnonmuutostöihin. Apuvälinepalveluiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon palvelujen kysyntään vaikuttavat asiat, paikalliset olosuhteet ja tarpeet sekä palvelujen tarjoamiseen käytettävät resurssit. Lisäksi toteutettavia palveluita on säännöllisesti seurattava ja arvioitava. (Apuvälinepalveluiden laatusuositus 2003: 13–14.)

Apuvälinepalveluiden tulee olla joustavia ja saumattomia. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaan tulee saada apuvälinepalvelut helposti ja nopeasti apuvälinetarpeen toteuttamisen jälkeen. Asiakasta tulisi palvella vain yhdessä toimipisteessä. Asiakkaan oikeus on myös saada riittävää neuvontaa ja ohjausta. Apuvälinepalveluiden tulee olla asiakaslähtöistä, suunnitelmallista, oikea-aikaista, ammattitaitoista sekä tehokasta ja perustua hyviin käytäntöihin. Jos asiakas siirtyy hoitoyksiköstä toiseen, tulisi pyrkiä siihen, että asiakas voi jatkaa yksilöllisten apuvälineiden käyttöä. Kiireellisissä tilanteissa apuväline tai sen osa voidaan luovuttaa välittömästi asiakkaalle, korvata vastaavanlaisella tai ohjata asiakas muuhun apuvälinettä korvaavaan palveluun. Kuntien ja kuntayhtymien johdon vastuulla on tehdä kirjallinen suunnitelma keskussairaaloiden apuvälineyksiköiden ja kuntien sosiaali- ja terveystoimien kanssa. Suunnitelman avulla varmistetaan apuvälinepalveluiden joustavuus ja saumattomuus. Yhdenmukaiset luokitukset ja tietojärjestelmät edistävät apuvälineiden kierrätystä. Johdon vastuulla on myös hankintojen kilpailuttaminen hankintalain mukaisesti. Johdon tehtävänä on lisäksi parantaa apuvälinepalveluiden saataavuutta määrittelemällä odotusajat apuvälinepalveluiden saamiseen, varmistamalla ammattihenkilöiden riittävä määrä ja huomioida riittävät määrärahat apuvälineiden hankintaan. Johto vastaa myös siitä, että apuvälinepalveluissa käytettävät tilat ovat asianmukaisia. (Apuvälineiden laatusuositus 2003: 15–17.)

Käyttäjälähtöiset apuvälinepalvelut ovat asiakkaan kannalta tärkeitä, sillä asiakkaan tulee saada tarvitsemansa apuväline ja niihin liittyvät palvelut nopeasti ja helposti. Asiakkaalla tulee olla mahdollisuus osallistua apuvälineen valintaan ja saada tietoa apuvälinevaihtoehdoista. Asiakkaan pitää saada testata apuvälineen käyttöä sen oikeassa käyttöympäristössä riittävän pitkän ajan. Asiakkaan tulee tietää mihin hänen tulee ottaa yh-

teyttä apuvälineeseen liittyvissä kysymyksissä kuten apuvälineen korjaustarpeesta. Asiakkaalle tulee kertoa miten hän voi toimia tilanteessa, jossa hän ei ole tyytyväinen saamaansa palveluun. Ammattihenkilön ja apuvälineen tarvitsijan yhdessä toteama tarve on lähtökohta palvelulle. Tarve arvioidaan perustuen asiakkaan kokonaistilanteeseen. Apuvälineen sovitustilanteeseen varataan riittävästi erilaisia apuvälinemalleja. Asiakas ohjataan muihin palveluihin, jos havaitaan, että apuväline ei edistä tai ylläpidä asiakkaan toimintakykyä. Ammattihenkilön tehtävänä on myös seurata apuvälineen käyttöä ja sen soveltuvuutta asiakkaalle. Apuvälinepalveluiden kehittämiseksi kuntien ja kuntayhtymien on seurattava kuntalaisilta saatavaa palautetta. Yhteinen tietojärjestelmä on tärkeä ja takaa asiakkaille yhdenmukaiset palvelut. (Apuvälinepalveluiden laatusuositus 2003: 17–18.)

Apuvälineen on oltava hyödyllinen ja auttaa asiakasta selviytymään paremmin arjessa. Asiakkaan on saatava apuvälineen käyttöön kokonaisvaltaista ja henkilökohtaista ohjausta. Lisäksi asiakkaan läheisille pitää tarvittaessa opastaa apuvälineen käyttöä. Ammattilainen hyödyntää työssään ammattitaitoaan ja kehittää osaamistaan mm. täydennyskoulutuksilla ja verkostoitumalla. Vaativissa tilanteissa ammattilainen hyödyntää eri tahojen erityisosaamista. Ammattihenkilön vastuulla on ohjata asiallisesti asiakasta ja hänen läheisiään apuvälineen oikeaan ja turvalliseen käyttöön. Ammattihenkilö kirjaa apuvälineprosessiin liittyvät tiedot asiakirjoihin. Apuvälinepalveluiden laadun arviointi ja kehittäminen kuuluvat myös ammattihenkilön tehtäviin. Yksilöllisten ja kokonaisvaltaisten apuvälinepalveluiden toteuttamiseen tarvitaan riittävän paljon osaavia ammattihenkilöitä. Johdon tehtävänä on ottaa huomioon erityisosaaminen, jota apuvälinepalveluissa tarvitaan sekä tukea ammattihenkilöiden osaamista ja mahdollisuutta osallistua erilaisiin täydennyskoulutuksiin. Johdon vastuulla on, että vaaratilanneilmoitukset käsitellään asianmukaisesti. Lisäksi johdon vastuulla on valvoa yksityiseltä sektorilta ostettujen apuvälinepalveluiden laatua. (Apuvälinepalveluiden laatusuositus 2003: 18–19.)

Asiakkaiden tulee saada riittävästi ja kattavasti tietoa kunnan apuvälinepalveluista ja niihin hakeutumisesta. Kuntien ja kuntayhtymien vastuulla on apuvälinepalveluista tiedottaminen esteettömästi niin, että tieto on kaikkien kuntalaisten ymmärrettävissä. Ammattihenkilön vastuulla on ohjata asiakas oikean palvelun luo. (Apuvälinepalveluiden laatusuositus 2003: 19–20.)

5 Opinnäytetyöprosessin vaiheet

Jaoimme opinnäytetyöprosessimme kolmeen vaiheeseen Hyvinvointi ja toimintakyky-yksikön opinnäytetyöohjeen (2011: 11) mukaisesti. Opinnäytetyöprosessimme ensimmäisenä vaiheena oli tehdä ideapaperi sekä opinnäytetyön työsuunnitelma, joihin etsimme lähdemateriaalia. Etsimme lähdemateriaalia myös opinnäytetyöraporttia varten esimerkiksi apuvälineiden laatusuosituksista, jotka toimivat valtakunnallisten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteiden pohjana. Saimme kerättyä opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa lähdekirjallisuuden opinnäytetyöraporttia varten, sillä olimme laatineet työsuunnitelman niin hyvin, että saimme siitä hyvää materiaalia opinnäytetyöraporttiimme. Opinnäytetyöraportin runko oli meillä valmiina melko nopeasti jo keväällä, ja sen vuoksi uskalsimme keskittyä kesällä ja alkusyksyllä enemmän oppaan työstämiseen. Opinnäytetyöraportin lähdekirjallisuutta saimme hyödynnettyä myös oppaassa tehokkaasti. Ensimmäisessä vaiheessa olimme myös tiiviisti yhteydessä TuleApu-hankkeeseen ja kävimme heidän kanssaan paljon keskusteluita sekä oppaan sisällöstä että opinnäytetyön etenemisestä. Saimme myös paljon ideoita TuleApu-hankkeelta ja otimme huomioon heidän toivomuksiaan niin opinnäytetyön aikataulun kuin oppaan sisällönkin suhteen.

Toinen vaihe opinnäytetyössämme oli toteutusvaihe eli kirjoitimme opinnäytetyöraporttia ja samalla koostimme opasta. Etsimme lisäkirjallisuutta esimerkiksi siitä millaisia ovat hyvät asiakkaalle suunnatut oppaat. Toisessa vaiheessa kävimme myös avointa keskustelua yhteistyökumppanimme kanssa liittyen oppaan sisältöön ja ulkoasuun. Oppaan sisällön suunnitteleminen vei aikaa enemmän kuin oletimme. Oikeiden sanamuotojen hakeminen ja selkeän ohjetekstin tuottaminen oli haastavaa, varsinkin kun tekstin pituus sivua kohden oli hyvin rajallinen. Sisällön suunnittelun venyessä, myös kuvitusten suunnittelu ja toteutus venyi alkuperäisestä aikataulusta. Kuvitusten suunnittelu oli myös haastavaa, koska huomioon piti ottaa kuvien selkeys, kuinka ne tukevat ohjetekstejä ja esteettisyys. Oppaan kuvitukset toteutettiin referenssikuvien pohjalta. Referenssikuvia varten lainasimme käyttöömme pyörätuolin Metropolialta, sekä otimme kuvia myös muista pyörätuoleista ja sekä muista kuvituksessa esiintyvistä asioista. Kuvitusten tyyli, toteutustekniikka ja kuvaustapa päätettiin muutaman esimerkkikuvan pohjalta. Opinnäytetyöraportin kirjoittaminen koostui pääsääntöisesti itse oppaan tekemiseen liittyvien vaiheiden kirjaamisesta ja lähdekirjallisuuden tarkistamisesta. Oppaan aikataulujen venyessä myös opinnäytetyöraportin kirjoittaminen viivästyi suunnitellusta mutta saimme kuitenkin syksyllä aikataulua kiinni tehokkaalla ja päättävällisellä tekemisellä.

Kolmas vaihe opinnäytetyöprosessissamme oli opinnäytetyöraportin ja oppaan julkaiseminen ja arviointi. Arvioimme opinnäytetyömme luotettavuutta ja hyödynnettävyyttä yhdessä yhteistyökumppanimme kanssa. Saimme opinnäytetyöstämme palautetta lisäksi sitä arvioivilta opettajilta sekä opinnäytetyömme oponoijalta. Opinnäytetyömme toteutustapa oli monimuotoinen ja sen tuloksena valmistui selkeä, kuvitettu opas manuaalipyörätuolin kunnossapitoon. Oppaasta tehtiin sekä fyysinen jaettava versio että Invalidiliiton sivuilta ladattavissa oleva versio. Yhteistyökumppanimme Invalidiliiton TuleApu-hanke lupautui tukemaan oppaan suunnittelussa ja verkkolevityksen lisäksi oppaan painamisessa. Logot, värit ja fontti oppaassa ovat TuleApu-hankkeen ja Invalidiliiton ohjeiden mukaisia. Lopullisen oppaan painomateriaalit ja asettelu tulivat Invalidiliiton puolelta.

6 Oppaan valmistaminen

Oppaan tekeminen on eräänlainen projekti ja siksi hyödynämme projektin vaiheita oppaan tekemisessä. Vehkaperä & Pirilä (2013: 87) esittelevät Ruuskan vuonna 2008 kehittelemän vesiputoustyyppisen projektin vaiheet, jotka ovat käynnistämisen-, rakentamisen ja päättämisen vaihe. Käynnistämisen vaiheessa selvitetään, onko projektille tarvetta ja suunnitellaan itse projektia. (Vehkaperä & Pirilä 2013: 87.) Oppaamme kohdalla tämä tarkoitti sitä, että saimme ajatuksen pyörätuolin käyttäjille suunnatusta pyörätuolin kunnossapitooppaasta. Oppaalle oli selkeästi tarvetta, sillä vastaavanlaista opasta ei ole toteutettu suomeksi. Keskustelimme oppaan tarpeellisuudesta myös TuleApu-hankkeen kanssa, jossa ajatus oppaasta otettiin vastaan innokkaasti. Keskustelimme samalla TuleApu-hankkeen kanssa oppaan aikataulusta ja sen sisällöstä.

Rakentamisen vaiheessa määritellään ja suunnitellaan tarkemmin projektia. Rakentamisen vaiheeseen kuuluvat myös projektin toteutus, testaus ja käyttöönotto. (Vehkaperä & Pirilä 2013: 87.) Rakentamisen vaiheessa suunnittelimme ja pohdimme oppaan sisältöä tarkemmin sekä TuleApu-hankkeen kanssa että opinnäytetyöryhmässä. Oppaan sisältö vaati paljon miettimistä ja moneen kertaan muokkaamista. Jätimme oppaasta lopulta pois joitakin kunnossapitotoimia, joita ensin ajattelimme oppaaseen laittaa, kuten tuki-pyörien irrottamisen puhdistusta varten ja öljyäminen. Arvioimme, että ne voivat käyttäjän tekemänä aiheuttaa enemmän haittaa ja vaaratilanteita kuin hyötyä pyörätuolin käyttäjälle. Sisällön rakentamiseen saimme tukea myös TuleApu-hankkeelta. Oppaamme lopulliseen sisältöön olemme tyytyväisiä. Oppaan testaaminen ennen sen julkaisemista ei ollut mahdollista, joten oppaan käyttöönotto tapahtuu ilman testaamista. Näin ollen oppaan testaaminen tapahtuu suoraan käytännössä.

Projektin päättämisen vaiheessa projekti hyväksytään lopullisesti ja sovitaan projektin lopputuloksen ylläpidosta sekä päätetään projekti (Vehkaperä & Pirilä 2013: 87). Projektin lopullinen hyväksyminen tarkoittaa meidän kohdallamme sitä, että opas julkaistaan ja opinnäytetyöraportti valmistuu. Oppaan ylläpitäminen puolestaan antaa TuleApu-hankkeelle oikeuden jakaa opasta asiakkailleen ja muille tahoille siinä muodossa kuin se on julkaistu. Projektin päättyessä myös yhteistyömme TuleApu-hankkeen kanssa päättyy, mutta mahdollisista muutoksista oppaan sisältöön ja ulkomuotoon liittyen julkaisemisen jälkeen, tulee keskustella meidän kanssamme. Arvioimme lisäksi opasta Rouvinen-Wi-

lenius (n.d.) julkaisemia standardeja ja niiden kriteerejä mukaillen seuraavista näkökulmista: terveyden edistäminen ja aineiston sopivuus kohderyhmälle sekä kuinka esitystapa tukee tavoitteita.

6.1 Oppaan sisällön suunnittelu ja kirjallisuuden hyödyntäminen

Oppaan sisältöön saimme ajatuksia omista kokemuksistamme ja havainnoistamme työharjoitteluiden kautta. Asiakkaita ei mielestämme ohjata tarpeeksi pyörätuolien kunnossapidon suhteen ja tietoa on hyvin niukasti saatavilla esimerkiksi internetistä. Apuvälineiden lainaustilanteessa ei aina ole mahdollista ohjeistaa asiakkaalle pyörätuolin kunnossapitoa yksityiskohtaisesti. Lisäksi asiakkaan voi olla vaikea muistaa kaikkea suullisesti kerrottua informaatiota lainaustilanteen jälkeen. Osalle asiakkaista apuvälineet ovat myös täysin uusia, jolloin informaatiota tulee kerralla niin paljon, että kaikkien ohjeiden muistaminen ja sisäistäminen voi olla hankalaa.

Keskustelimme paljon oppaan sisällöstä opinnäytetyöryhmässämme ennen kuin lähdimme etsimään lähdekirjallisuutta. Keskustelimme oppaan sisällöstä myös TuleApu-hankkeen kanssa. Näkemyksemme olivat onneksi heti alkuun varsin hyvin linjassa sekä opinnäytetyön tekijöiden kesken että TuleApu-hankkeen kanssa. Keskustelujen sekä omien ajatuksiemme pohjalta lähdimme hankkimaan tietoa pyörätuolien kunnossapidosta erilaisia tietokantoja hyödyntäen. Haimme kirjallisuutta mm. Cinahl-tietokantaa hyödyntäen ja eri hakusanoja käyttäen, esimerkiksi pyörätuoli, kunnossapito, wheelchair ja maintenance. Löytämämme kirjallisuus käsitteli kuitenkin lähinnä pyörätuolien sovittamista erilaisille käyttäjille, pyörätuolin käsittelytaitoihin liittyviä tutkimuksia sekä erilaisia pyörätuoli-innovaatioita. Varsinaisia tutkimuksia kunnossapidon vaikutuksista pyörätuolin käyttämiseen ja turvallisuuteen liittyen löytyi heikosti ja osa mahdollisesti hyödynnettävistä tutkimuksista oli maksumuurin takana.

Eri pyörätuolien valmistajilla ja maahantuojilla on omat käyttöoppaansa, josta saimme hyödyllistä tietoa, mutta eri tietolähteissä oli selkeästi eri näkemyksiä kunnossapitotoimien tekemisestä. WHO on tehnyt omat oppaansa käyttäjille ja ammattilaisille, ja näitä hyödynsimme oppaamme sisältöä pohtiessamme (WHO n.d.b). WHO:n oppaat ovat myös meillä hyvin hyödynnettäviä, sillä ohjeet olivat melko yksinkertaisia. Oppaat ovat suunniteltu erityisesti kehittyviin maihin (WHO n.d.b). Oppaita voidaan mielestämme soveltaa hyvin Suomessakin, sillä asiakkailla ei aina ole tietoa, miten pyörätuolin kunnosta voi huolehtia.

Suomen kielellä tietoa pyörätuolin kunnossapidosta löytyi melko niukasti. Suomessa on tehty muutamia pyörätuolioppaita, mutta ne ovat suunnattu suurimmaksi osaksi ammatillisille. Pyörätuolioppaiden pääaiheina olikin usein sopivan pyörätuolin sovittaminen ja löytäminen ja kunnossapidosta oli usein vain lyhyt maininta. Useimmissa oppaissa kunnossapito tarkoitti lähes yksinomaan pyörätuolin puhdistamista ja huoltotoimenpiteistä ei ollut kerrottu sen tarkemmin. Joissain oppaissa taas ohjeita tuli enemmän kuin käyttäjälle on tarpeellista. Näissä oppaissa ei ollut opinnäytetyömme kannalta oleellista tietoa, joten emme hyödyntäneet niitä.

Olemme kirjoittaneet oppaaseen esipuheen, jossa perustelemme, miksi pyörätuolista tulee pitää huolta. Säännöllisellä kunnossapidolla pyörätuolin käyttöikä pitenee ja käyttöturvallisuus paranee (Respecta n.d.; Terveyskylä 2018a). Terveyskylä (2018a) esittelee asiakkaan vahingonkorvausvastuun, joka tarkoittaa, että asiakas on vahingonkorvausvastuussa, mikäli hän käyttää apuvälinettä huolimattomasti tai ohjeiden vastaisesti ja apuväline rikkoutuu näiden seurauksena. Olemme käyttäneet tätä tietoa oppaassamme kertomaan asiakkaille heidän vastuustaan apuvälineiden kunnossapidon kannalta. Olemme hyödyntäneet oppaamme sisällön suunnittelussa lisäksi Valtakunnallisia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteita vuosilta 2018 ja 2020. Valtakunnallisissa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteissa (2020: 41) mainitaan mm. asiakkaiden vastuista sekä millaisia kunnossapitotoimia asiakkaalta voidaan vaatia. Lainapyörätuoleille käyttäjä ei pääasiassa saa suorittaa huoltotoimenpiteitä; vain kunnossapito ja oikeanlainen käyttö on käyttäjän vastuulla (Terveyskylä 2018a).

Edellä mainitun lähdekirjallisuuden avulla saimme koostettua oppaan sisällön. Oppaan sisältöön valikoitui helposti toteutettavia ja turvallisuuden kannalta tärkeitä kunnossapitotoimia. Taulukossa 1. esittelemme oppaaseen valikoituneet kunnossapitotoimet lyhyesti otsikoittain. Jaottelimme oppaaseen kunnossapitotoimet päivä-, viikko- ja kuukausitasoille. Päivittäisiin toimiin olemme valinneet omasta mielestämme turvallisuuden kannalta olennaisimpia kunnossapitotoimia kuten jarrujen ja kaatumasteen tarkistamisen. Myös osassa pyörätuolien käyttöoppaista suositellaan tekemään kyseisiä toimia päivittäin tai ennen jokaista pyörätuolin käyttökertaa (Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 15–16; Meyra Ortopedia 2011: 25–27; Kuschall n.d.: 47–50; TiLite n.d.; Rea Clematis n.d.: 23–24).

Taulukko 1. Oppaassa esitellyt kunnossapitotoimet

<u>Päivittäin</u>	<u>Viikoittain</u>	<u>Kuukausittain</u>
Jarrujen testaus	Tukipyörien puhdistus irtoroskasta	Ruuvien ja liitosten tarkistaminen
Rengaspaineiden tarkistus	Yleiskunnan tarkistus	Kangasosien tarkistus
Kaatumaesteen kunnon tarkistaminen	Istuintyynyjen tarkistus ja pesu	
Kallistusten toimivuus	Rungon puhdistus	

Olemme tehneet kunnossapitotoimiin värikoodauksen selkeyden vuoksi. Taulukon 1. värit ovat samankaltaiset kuin oppaassammekin. Värit valikoituivat siten, etteivät ne ole ristiriidassa keskenään ja että ne ovat esteettisiä katsella. Värien avulla on meidän mielestämme helpompaa seurata kunnossapitotoimien säännöllisyyttä ja erottaa, kuinka usein kunnossapitotoimet tulisi suorittaa. Värikoodaus myös tukee oppaan visuaalista ilmettä ja tekee siitä yhtenäisemmän kokonaisuuden.

Halusimme peruspyörätuolien lisäksi huomioida myös comfort-pyörätuolit kunnossapitotoimien osalta, sillä kokemuksemme mukaan comfort-pyörätuoleja lainataan melko paljon. Olemme havainneet työharjoitteluiden ja työkokemuksen kautta, että pyörätuolien kallistustoiminnot ovat herkkiä vioille ja siksi halusimme sisällyttää kallistustoimintojen tarkistamisen kunnossapito-oppaaseemme. Oppaan ohjeet soveltuvat mielestämme myös aktiivipyörätuoleihin, sillä ne eivät eroa oleellisesti kunnossapidon kannalta peruspyörätuoleista.

Olemme kirjoittaneet oppaaseen lisäksi kiellettyjen toimien listan. Tämä kiellettyjen toimien lista perustuu suurimmaksi osaksi omiin ajatuksiin työharjoitteluissa ja työelämässä tekemiimme havaintoihin. Kiellettyjen toimien lista on tarkoitettu lähinnä lainaamokäytössä oleville pyörätuoleille, sillä niiden tulee olla ehjiä ja käyttökuntoisia useammalle

asiakkaalle käyttöikänsä aikana. Kiellettyjen toimien listalla on mm. erilaisten teippien kiinnittäminen ja tussilla runkoon kirjoittaminen. Nämä voivat vahingoittaa pyörätuolin runkoa, jolloin pyörätuolia ei voida enää lainata eteenpäin. Myös pyörätuolin esteettisyys kärsii esimerkiksi runkoon tehdyistä merkinnöistä. Huollot ja korjaukset pyörätuoliin saa tehdä vain ammattihenkilö (Kuschall n.d.: 52; Rea Clematis n.d.: 5; Sunrise Medical n.d.: 173; Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008: 20).

6.2 Oppaan tekstisisällön muotoilu

Ohjeiden tulee olla kohdennettu oikein potilaalle tai hänen omaiselleen, eikä toiselle ammattilaiselle. Asiat tulisi esittää loogisessa järjestyksessä alkaen siitä mikä on tärkeintä lukijan kannalta. Ohjeiden ja neuvojen tulisi olla myös perusteltuja, jotta lukijalla olisi selkeä syy noudattaa ohjeita. Paras perustelu on henkilökohtainen hyöty, kun asiakas noudattaa ohjeita. (Hyvärinen 2005.) Olemme kirjoittaneet oppaan alkuun motivaatiotekstin, jossa olemme perustelleet miksi pyörätuolista kannattaa pitää huolta ja mitä hyötyä kunnossapitotoimien tekemisestä on asiakkaalle. Ohjeita emme perustele erikseen tekstissä, sillä ohjeteksteistä tulisi muuten itseään toistavia ja liian pitkiä. Oppaassa on vain vähän tilaa tekstille ja tekstin tulee olla tarpeeksi isoa selkeyden vuoksi. Olemme ajatelleet oppaan kooksi tulostettuna A5. Valitsimme tämän koon, sillä isomman kokoisena opasta olisi hankala käsitellä. Oppaassamme on myös kuvia, jotka vievät merkittävän määrän tilaan oppaan sivuilta ja näin ollen tekstin määrä on rajallinen.

Tekstin tulisi olla ensilukemalla ymmärrettävää. Virkkeiden pituuteen on syytä kiinnittää huomiota, jotta niiden rakenteista ei tule liian mutkikkaita. Pelkkä päälauseiden käyttäminen tekee kuitenkin tekstistä raskasta ja asioiden välisiä suhteita on vaikea muistaa. Passiivin käyttöä ohjeteksteissä kannattaa harkita, sillä suomen kielessä passiivilla ilmaistaan kohteliaisuutta. Liiallinen kohteliaisuus ohjeteksteissä voi kuitenkin muuttua helposti epäselvyydeksi. (Hyvärinen 2005.) Olemme oppaassamme kiinnittäneet huomiota virkkeiden sekä lauseiden ymmärrettävyyteen mm. käyttämällä pää- ja sivulauseita. Virkkeet olemme oppaassa pitäneet lyhyinä, jotta ohjeet olisivat helposti ymmärrettäviä. Olemme käyttäneet oppaassamme käskymuotoa passiiviin sijaan. Käskymuodot toimivat mielestämme paremmin tämän kaltaisissa ohjeteksteissä koska ohjeilla on tarkoitus vaikuttaa pyörätuolin käyttäjän toimintaan.

Tekstin tulisi olla mahdollisimman yleiskielistä. Turhia termejä, lyhenteitä ja vierasperäisiä sanoja olisi hyvä välttää. Mikäli sellaisten käyttö on välttämätöntä, ne tulisi selittää

lukijalle muun muassa erillisessä sanastossa. (Hyvärinen 2005.) Oppaamme kannessa on kuva, johon pyörätuolin eri osat ovat nimetty niiden ammattitermeillä. Oppaan ohjeistuksessa käytetään kyseisiä termejä, jolloin osien nimien tunteminen on olennaista. Myös huollon kanssa asiointi helpottuu, kun osapuolet puhuvat osista samoilla termeillä. Pyörätuolien osien nimet saattavat vaihdella esimerkiksi pyörätuolin käyttöoppaiden mukaan mutta olemme valinneet oppaaseen kokemuksemme mukaan eniten käytetyt ja selkeimmät nimet osille. Olemme oppaassa käyttäneet pyörätuolien osia lukuun ottamatta yleiskieltä, ja oppaamme tekstit on tarkistanut viestinnän ammattilainen ennen sen julkaisua.

Hyvässä ohjetekstissä oikeinkirjoitukseen on panostettu. Kirjoitusvirheet ja välimerkkien virheellinen käyttö vaikeuttavat tekstin lukemista ja ymmärtämistä. Kirjoitusvirheet antavat lukijalle myös epäammattimaisen kuvan kirjoittajasta. Teksti on hyvä antaa jollekin toiselle tarkastettavaksi, koska omia kirjoitusvirheitä voi olla hankala havaita. (Hyvärinen 2005.) Oppaamme tekstit on tarkastanut ja hyväksynyt työelämä yhteistyökumppanimme. Olemme käyttäneet myös tekstinkäsittelyohjelman omaa kieliasun tarkistusta kirjoittaessamme oppaan tekstejä.

Asiat tulisi esittää tekstissä loogisessa järjestyksessä. Tärkeysjärjestys on yleensä selkein ratkaisu lukijan kannalta. Asiat voi esittää myös aiheittain tai aikajärjestyksessä. (Hyvärinen 2005.) Oppaamme sisältö on esitetty pääasiassa aikajärjestyksessä mutta olemme huomioineet myös tärkeysjärjestyksen. Oppaassamme ohjeet on jaoteltu päivittäin, viikoittain ja kuukausittain tehtävien kunnossapitotoimien mukaan. Olemme jakaneet ohjeiden järjestystä myös tärkeyden mukaan, esimerkiksi jarrujen toiminnan tarkastaminen on ensimmäisenä, sillä se on pyörätuolin turvallisen käytön kannalta yksi tärkeimmistä toimista.

Ohjetekstejä on erilaisia, joten on vaikeaa määritellä ohjetekstin oikeaa pituutta. Tekstin tulisi olla ytimekästä, jotta se olisi selkeä. Myös tekstin ulkoasuun tulee kiinnittää huomiota. Sivujen taitto tulee olla harkittu, jotta tekstin sisältö on helposti luettavissa eri alustoilla. Lisäksi on hyvä miettiä, tarvitseeko tekstien sisältöä selventää esimerkiksi kuvien avulla. (Hyvärinen 2005.) Oppaan teksteissä olemme pyrkineet kertomaan olennaisimmat asiat ja tärkeimmät yksityiskohdat kunnossapitotoimista. Suunnittelimme oppaan tekstien ja kuvien asetteluja, mutta päävastuun niistä ja sivujen taitosta annoimme työelämä yhteistyökumppanillemme. Käytimme oppaassamme myös kuvia selkeyttämään ohjetekstejä ja tuomaan visuaalista ilmettä oppaaseen.

6.3 Kuvituksen tekeminen ja oppaan asettelu

Kuvituksen tarkoituksena on tukea ja selkeyttää tekstissä kuvattuja toimenpiteitä (Graafinen 2015). Meidän oppaassamme kuvituksen on tärkeää tehdä oppaasta käyttäjälleen mieluinen katsella ja säilyttää. Kuvituksessa päädyimme käsin maalattuihin, mahdollisimman selkeisiin kuvituksiin ja tarkasti rajattuihin, mutta kirkkaisiin väreihin. Valitsimme maalaukset valokuvien sijasta, koska maalauksessa meidän on helpompi tuoda selkeästi esille oleellisin asia. Valokuvassa on haastavampaa rajata pois kaikki ylimääräinen niin, että kuva olisi samalla visuaalisesti miellyttävä. Lopulliset kuvitukset ovat tietokoneella siistittyjä akvarellimaalauksia.

Invalidiliiton TuleApu-hankkeen mukaan asiakkaat ovat toivoneet heiltä värikkäämpiä kuvituksia mustavalkoisten sijasta. Kuvituksiin oli toivottu myös iäkkäämpiä ihmisiä. TuleApu-hankkeen aikaisemmissa opaslehtisissä kuvitukset olleet mustavalkoisia viivapiirroksia, joissa ihmiset ovat pääosin kuvattu nuorina. Kuvituksen värillisyydessä olimme samoilla linjoilla TuleApu-hankkeen kanssa alusta asti. Ihmisiä kuvituksissamme näkyy kuitenkin vähän. Suurimmaksi osaksi kuvituksissamme näkyy käsiä. Selkeyden takia muutamat kuvituksissa näkyvät ihmiset ovat pääasiassa siluetteja ja persoonalliset piirteet on jätetty pois. Oppaassa on kuitenkin pääosassa pyörätuoli ja sen yksityiskohdat. Pyörätuoli on kuvattu oppaassamme mahdollisimman geneerisesti eikä sen tarkoitus ole edustaa mitään tiettyä tuotemerkkiä.

Kuvitukset ovat skannattu tietokoneelle, jonka jälkeen ne ovat muokattu Gimp 2 kuvamanipulointi ohjelmalla. Kuvituksissa käytetty akvarellipaperi ei ole täysin valkoista ja paperin pinnassa on röpelöinen kuvio, joten kuvien taustoja oli muokattava vielä skannaamisen jälkeen. Kuvien taustat on muokattu puhtaan valkoisiksi ja kuvien resoluutio on säädetty TuleApu-hankkeen toiveiden mukaiseksi. Teimme TuleApu-hankkeelle kärkeän esimerkkikuvan siitä, millaiseksi me ajattelimme oppaan sivujen asettelun ja taiton. Asettelusta ja taitosta keskusteltiin yhdessä TuleApu-hankkeen kanssa mutta lopullisen taiton hoitaa Invalidiliitto, sillä heillä on siihen tarvittava osaaminen ja ohjelmisto käytössä.

7 Valmiin oppaan arviointi

Arvioimme opasta Rouvinen-Wilenius (n.d.) julkaisemia standardeja ja niiden kriteerejä mukaillen seuraavista näkökulmista: terveyden edistäminen ja aineiston sopivuus kohderyhmälle sekä kuinka esitystapa tukee tavoitteita. Rouvinen-Wilenius (n.d.) esittelee hyvän terveysaineiston standardit, joiden pohjana hän on käyttänyt Parkkusen ym. vuonna 1999 julkaisemia terveysaineiston kriteereitä.

Rouvinen-Wilenius (n.d.) jakaa hyvän terveysaineiston standardit seitsemään standardiin, jotka selitetty tarkemmin 35 kriteerin avulla. Kriteereiden tavoitteena on olla apuna terveysaineiston arvioinnissa ja laadunvalvonnassa sekä yhtenäistää terveysaineistojen arviointia. Terveysaineisto voi olla hyvää, vaikka jokainen kriteeri ei täytyisikään. Standardit ovat jaettu kahteen näkökulmaan. Ensimmäinen näkökulma käsittelee sitä, kuinka aineistolla edistetään terveyttä. Tähän näkökulmaan kuuluu neljä erilaista standardia, jotka ovat Rouvinen-Wileniuksen (n.d.: 9) mukaan:

1) Suunnitelma terveyden edistämiseksi, johon kuuluvia kriteerejä ovat muun muassa kuinka aineiston otsikko ja johdanto tukevat aineiston sisällön hahmottamista, aineiston yksiselitteisyys ja kuinka aineiston antamat ohjeet tukevat haluttuun lopputulokseen pääsemistä (Rouvinen-Wilenius n.d.: 9–10). Meidän oppaassamme tämä tarkoittaa sitä, että johdannossa motivoimme lukijaa toimimaan oppaassa kerrottujen ohjeiden mukaisesti ja perustelemme oppaan tarkoituksen. Oppaassamme otsikot kertovat yksiselitteisesti eri sivujen toimenpiteiden sisällön. Oppaan otsikko "Pyörätuolin kunnossapito-opas" kertoo ja kuvaa oppaan sisällön.

2) Välittää tietoa terveydestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä, jonka kriteerinä on muun muassa kuinka aineistossa ilmenee asiat, joihin asiakas voi itse vaikuttaa (Rouvinen-Wilenius n.d.: 10). Oppaassamme on selkeitä ja konkreettisia ohjeita, kuinka asiakas voi vaikuttaa pyörätuolinsa toimintaan ja sen myötä omaan mukavuuteensa, turvallisuuteensa ja hyvinvointiinsa.

3) Tiedon antaminen kuinka muutoksia saadaan, jonka kriteereinä ovat muun muassa kuinka aineisto motivoi ja kannustaa haluttuun lopputulokseen (Rouvinen-Wilenius n.d.: 10). Olemme kirjoittaneet oppaaseemme

motivoivan esipuheen, jolla haluamme kannustaa asiakkaita toimimaan oppaassamme olevien ohjeiden mukaisesti.

4) Voimaannuttaa ja motivoi, jonka kriteereinä on muun muassa kuinka aineisto kannustaa vuorovaikutukseen (Rouvinen-Wilenius n.d.: 10). Oppaamme kannustaa asiakasta itsenäiseen toimintaan ja esittää kuinka pienilläkin toimilla voi olla suuri vaikutus. Oppaassa myös kehoitetaan tarvittaessa ottamaan yhteyttä ja olemaan vuorovaikutuksessa ammattilaisten kanssa.

Toinen standardien näkökulma on, kuinka hyvin kohderyhmä on huomioitu aineiston suunnittelussa ja toteutuksessa, koostuu kolmesta standardista, joita ovat (Rouvinen-Wileniuksen (n.d.: 9) mukaisesti:

1) Käyttäjien tarpeet huomioitu, jonka kriteereinä ovat muun muassa aineisto on esitelty konkreettisten esimerkkien kautta, aineiston kohderyhmä on otettu huomioon sekä asiat kerrottu aineistossa selkeästi ja yksiselitteisesti (Rouvinen-Wilenius n.d.: 10). Oppaamme on konkreettinen ja ohjaa selkeästi, kuinka asiat tulisi tehdä. Oppaassa on käytetty selkeää kieltä ja käskymuotoa. Ohjeet ovat muodoltaan yksinkertaisia ja helppoja, joita jokainen voi tehdä taitotasosta riippumatta.

2) Mielenkiintoinen ja luottamusta herättävä, jonka kriteereinä on muun muassa aineisto on tietoperustaltaan aiempaan materiaaliin perustuvaa ja ajankohtaista (Rouvinen-Wilenius n.d.: 11). Oppaamme perustuu muihin, aiemmin julkaistuihin materiaaleihin, esimerkiksi pyörätuolien käyttöoppaisiin ja WHO:n laatimaan pyörätuolioppaaseen. Pyörätuolien kunnossapito on aina ajankohtainen asia, johon kannattaa kiinnittää huomiota.

3) Julkaisun, aineiston ja sisällön vaatimukset otettu huomioon, jonka kriteereinä ovat muun muassa aineiston tekijät on kerrottu selvästi sekä tekijöiden koulutus ja yhteistyökumppanit ovat esitetty tuotoksessa (Rouvinen-Wilenius n.d.: 11). Oppaan johdannossa olemme kertoneet selkeästi oppaan tekijät ja koulutuksen sekä työelämä yhteistyökumppanimme. Oppaamme on mahdollista tulostaa itse yhteistyökumppanimme verkkosivuilta kätevän kokoisena, jolloin se on helposti säilytettävissä ja luettavissa.

Kaikki 35 kriteeriä eivät oppaamme kohdalla täyty, sillä oppaamme ei varsinaisesti ole terveyden edistämiseen suunniteltua vaan enemmänkin avuksi apuvälineiden käyttäjille ja apuvälinealalle. Emme myöskään tiedä, kuinka hyvin käyttäjät löytävät oppaamme ja millaisia tuloksia sillä saadaan konkreettisesti aikaan. Kokonaisuutena olemme kuitenkin tyytyväisiä, sillä moni kriteeri täyttyi ja lopputulos on mielestämme onnistunut.

8 Pohdinta

Opinnäytetyömme tavoitteena oli lisätä tietoa pyörätuolin kunnossapidosta ja siihen liittyvistä vastuista apuvälinelainaamotoiminnan näkökulmasta. Tarkoituksenamme oli kehittää manuaalipyörätuolin kunnossapito-opas pyörätuolin käyttäjille, heidän läheisilleen ja pyörätuolia käyttävien kanssa työskenteleville henkilöille. Opinnäytetyöprosessin aikana kehitettiin pyörätuolin kunnossapito-oppaan, joka sisältää konkreettisia ja helposti toteutettavia pyörätuolin kunnossapito-ohjeita yleiskielellä kirjoitettuna. Lisäsimme tietoa pyörätuolin kunnossapidosta oppaan muodossa ja raportissa kerroimme laajemmin kunnossapidon vastuiden jakautumisesta.

Oppaan valmistaminen oli yllättävän aikaa vievä prosessi. Tekstien suunnittelussa täytyi ottaa huomioon hyvin monta asiaa esimerkiksi ohjeiden yksiselittyisyys ja helppolukuisuus. Oppaasta täytyi saada muodostettua yhtenäinen kokonaisuus, jossa tekstit ja kuvat tukevat toisiaan. Kuvitusten värimaailma on kirkas ja tarkasti rajattu, jotta kokonaisuus säilyisi selkeänä. Kuvitukset ovat itse tehtyjä, referenssikuvien pohjalta. Emme osanneet aikatauluja suunnitellessa ottaa huomioon kaikkia vaikuttavia tekijöitä esimerkiksi, kuinka kauan aikaa menee yhteistyökumppanimme kanssa kommunikointiin sähköpostin välityksellä. Aikatauluja viivästytti myös valitettavasti tämänhetkinen maailmanlaajuinen pandemia, jonka takia meidän tuli muuttaa työskentelytapojamme.

Meillä oli haasteita löytää selkeitä ohjeistuksia opinnäytetyömme tekemiseen, sillä opinnäytetyömme oli monimuotoinen. Olemme kuitenkin tyytyväisiä lopputulokseen, jonka saavutimme niin raportin kuin oppaankin osalta. Oppaasta tuli eheä ja toimiva kokonaisuus, joka sisältää oleellista ja hyödyllistä tietoa pyörätuolin kunnossapidosta. Myös työelämäyhteistyökumppani TuleApu-hanke oli tyytyväinen oppaaseen.

Opinnäytetyöraportin kirjoittaminen vei yllättävän paljon aikaa ja työmäärän näkyväksi tekeminen toi haasteita kirjoittamiseen. Emme osanneet varautua siihen, että tekisimme opinnäytetyön lähes kokonaan etätyöskentelynä. Oppaaseen lähteiden ja kirjallisuuden löytäminen oli haasteellista, sillä kirjastot ja kampukset menivät kiinni COVID19-pandemian takia. Tähän emme olleet osanneet varautua etukäteen. Lähdeaineistoa oli muutenkin saatavilla rajoitetusti ja esimerkiksi osa mahdollisesti hyödynnettävistä tutkimuksista oli maksumuurin takana. Osassa saatavilla olevissa pyörätuolioppaissa näkökul-

mana oli sopivan pyörätuolin sovittaminen ja säätäminen kunnossapidon sijasta. Valitsimme tiettyjen pyörätuolien käyttöoppaita lähdeaineistoon, sillä olemme nähneet kyseisiä pyörätuolimalleja työharjoitteluiden ja työsuhteidemme aikana asiakkailta käytössä.

Käytimme lähdeaineistona sekä raportissa että oppaassamme myös WHO:n julkaisemia pyörätuolioppaita, joka kuitenkin on suunnattu kehittyviin maihin. Kyseisissä oppaissa oli huomioitu pyörätuolin sovittamisen lisäksi myös pyörätuolin kunnossapito ja asiakkaan velvollisuudet. Opinnäytetyömme on luotettava, vaikka tutkimuksia emme lähdeaineistona voineetkaan hyödyntää. Lähdeaineistossa toistuivat kuitenkin samat asiat useita kertoja. Eri lähteistä löytyi siis samanlaista tietoa. Lisäksi opinnäytetyössä on käytetty pyörätuolien valmistajien omia ohjeistuksia, jotka ovat turvallisuuden kannalta luotettavia.

Oppaassamme on etusivulla kuva, jossa pyörätuolin osat ovat nimetty ammattitermein. Näin mahdollistamme sen, että asiakkaat ja ammattilaiset voivat puhua pyörätuolin osista niiden samoilla nimillä. Asiakkaat saavat oppaasta lisää tietoa omasta vastuustaan pitää huolta pyörätuolista ja konkreettisia ohjeita kunnossapitoon. Kannustamme myös asiakkaita olemaan kaikissa apuvälinettä koskevissa kysymyksissä yhteydessä apuvälineen luovuttaneeseen tahoon. Apuvälinealalle saattaa tuoda helpotusta, kun pyörätuolit ovat paremmassa kunnossa, jolloin niiden huoltamiseen menee vähemmän aikaa ja pyörätuolit saadaan nopeammin uudestaan lainaan. Uskomme, että pyörätuolin käyttöään pidentyessä säästyy sekä hankintakuluja että luonnonvaroja, kun pyörätuoleja ei tarvitse valmistaa ja ostaa niin usein.

Jatkossa olisi hyvä selvittää asiakkaan tekemien kunnossapitotoimien konkreettisia vaikutuksia pyörätuolin käyttökään. Oppaasta voitaisiin jatkokehittää samalla periaatteella oppaat sähköpyörätuolin ja rollaattorin kunnossapitoon. Nämä ovat näkemyksemme mukaan yleisimpiä liikkumisen apuvälineitä, jotka kaipaavat säännöllistä huoltoa ja kunnossapitoa, jotta ne säilyisivät turvallisina mahdollisimman pitkään.

Lähteet

Apuvälinepalveluiden laatusuositus 2003. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön oppaita 2003:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Suomen kuntaliitto. Saatavana osoitteessa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69969/opus03_7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 27.10.2020.

Camp Mobility n.d.a. Comfort-pyörätuolit. Saatavana osoitteessa: <<https://www.campmobility.fi/tuotteet/manuaalipyoratuolit/comfortpyoratuolit>>. Luettu 26.10.2020.

Camp Mobility n.d.b. Peruspyörätuolit. Saatavana osoitteessa: <<https://www.campmobility.fi/tuotteet/manuaalipyoratuolit/peruspyoratuolit>>. Luettu 26.10.2020.

Camp Mobility n.d.c. Rea Azalea. Comfort-pyörätuolit. Saatavana osoitteessa: <<https://www.campmobility.fi/tuotteet/manuaalipyoratuolit/comfortpyoratuolit/reaazalea-p30903>>. Luettu 26.10.2020.

Graafinen 2015. Kuvitus. Tietopankki graafikoille – Graafinen suunnittelu, typografia, kuvitus, mainonta ja luovuus. Julkaistu 18.1.2015. Saatavana osoitteessa: <<https://www.graafinen.com/suunnittelu/kuvitus/kuvitus/>>. Luettu 25.10.2020.

Hyvinvointi ja toimintakyky-yksikön opinnäytetyöohje 2011. Härkönen, Ulla & Karhu, Raisa & Konkka, Jyrki & Mikkola, Tuula & Roivas, Marianne. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Hyvärinen, Riitta 2005. Millainen on toimiva potilasohje? Hyvä kieliasu varmistaa sanoman perillemenon. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 121 (16). 1769-73. Saatavana osoitteessa: <<https://www.duodecimlehti.fi/duo95167>>. Luettu 17.10.2020.

Invalidiliitto 2019. Liikkumisen apuvälinepalvelut - Invalidiliiton selvitys käyttäjien kokemuksista. Saatavana osoitteessa: <<https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2019-11/Apuv%C3%A4linekysely%20Invalidiliitto%202019.pdf>>. Luettu 26.10.2020.

Invalidiliitto n.d. Hankkeet ja projektit. TuleApu-hanke 2018–2020. Saatavana osoitteessa: <<https://www.invalidiliitto.fi/toimintahankkeet-ja-projektit/tuleapu-2018-2020>>. Luettu 26.10.2020.

Kivilahti, Jaana 2003. Sopiva pyörätuoli - opas pyörätuolin valintaan ja sovitukseen. Suomen MS-liiton julkaisusarja nro 24. Masku: Suomen MS-liitto ry.

Küschall n.d. Küschall Compact. Active wheelchair. User Manual. Saatavana osoitteessa: <https://www.invacare.co.uk/sites/uk/files/product_documents/f1f755750fde04be2e94b7951118d983b950ee74_Kuschall_Compact_User_Manual_0318.pdf>. Luettu 27.10.2020.

Käyttöohje pyörätuolille Vermeiren 708 Delight 2008. Respecta. Saatavana osoitteessa <https://kuvasto.respecta.fi/media/attachments/33570/Delight_708D_kayttoohje.pdf>. Luettu 27.10.2020.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 1992/734. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>>. Luettu 26.10.2020.

Manual wheelchairs n.d. Information resource for Service providers. Saatavana osoitteessa: <https://www.health.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0026/429911/manual-wheelchairs.pdf>. Luettu 26.10.2020.

Medicare n.d. Wheelchairs & scooters. Saatavana osoitteessa: <<https://www.medicare.gov/coverage/wheelchairs-scooters>>. Luettu 26.10.2020.

Meyra Ortopedia 2011. Käyttöohje. Kokoontaitettava pyörätuoli. Malli 9.050. Malli 3.940.

Physiopedia n.d. Wheelchair maintenance. Saatavana osoitteessa: <https://www.physio-pedia.com/Wheelchair_Maintenance>. Luettu 24.10.2020.

Rea Clematis n.d. Manuaalinen pyörätuoli passiiviseen käyttöön. Käyttöohje. Camp Mobility. Saatavana osoitteessa: <https://www.campmobility.fi/Mobility/Mobility-Manual-wheelchairs/Comfort-wheelchairs/PDF%20Files/rea_clematis_instruction_fi.pdf>. Luettu 27.10.2020.

Respecta n.d. Pyörätuolin huolto. Saatavana osoitteessa: <<https://www.respecta.fi/fi/ratkaisut/apuvälineet/liikkuminen/pyoratuolin-huolto/>>. Luettu 24.10.2020.

Rouvinen-Wilenius, Päivi n.d. Tavoitteena hyvä ja hyödyllinen terveystuote. Kriteeristö aineiston tuotannon ja arvioinnin tueksi. Terveyden edistämisen keskus ry. Saatavana osoitteessa: <https://www.researchgate.net/publication/232569631_Tavoitteena_hyva_ja_hyodyllinen_terveysaineisto>. Luettu 18.10.2020.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta 2011/1363. Annettu Helsingissä 19.12.2011. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20111363>>. Luettu 25.10.2020.

Sosiaaliturvaopas n.d. Järjestöjen sosiaaliturvaopas 2020. Apuvälineet. Saatavana osoitteessa: <<https://sosiaaliturvaopas.fi/apuvälineet/>>. Luettu 25.10.2020.

Sunrise Medical n.d. Manuaalinen pyörätuoli. Käyttöohjeet. BREEZY RelaX 2. Saatavana osoitteessa: <<http://www.sunrisedice.com/asset-bank/assetfile/11966.pdf>>. Luettu 27.10.2020.

Terveydenhuoltolaki 2010/1326. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>>. Luettu 26.10.2020.

Terveyskylä 2017. Apuvälineiden järjestämistä ja lainsäädäntö ohjeita. Kuntoutumistalo. Ammattilaiset. Päivitetty 19.6.2017. <<https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/ammattilaiset/apuvälineet/apuvälinepalveluiden-jarjestamistä-ja-lainsäädäntö-ohjeita>>. Luettu 26.10.2020.

Terveyskylä 2018a. Apuvälineen huolto ja korjaus. Kuntoutumistalo. Ammattilaiset. Apuvälinepalvelun prosessi–ohjeita. Päivitetty 15.8.2018. Saatavana osoitteessa: <<https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/ammattilaiset/apuv%C3%A4lineet/apuv%C3%A4linepalvelun-prosessi-ohjeita/apuv%C3%A4lineen-huolto-ja-korjaus>>. Luettu 24.10.2020.

Terveyskylä 2018b. Apuvälineen käyttökuntoisuus ja vaaratilanteet. Kuntoutumistalo. Ammattilaiset. Apuvälinepalvelun toteuttamisen periaatteet –ohjeita. Päivitetty 15.8.2018. Saatavana osoitteessa: <<https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/ammattilaiset/apuv%C3%A4lineet/apuv%C3%A4linepalvelun-toteuttamisen-periaatteet-ohjeita/apuv%C3%A4lineen-k%C3%A4ytt%C3%B6kuntoisuus-ja-vaaratilanteet>>. Luettu 24.10.2020.

Terveyskylä 2018c. Apuvälinepalveluiden maksut ja kustannukset. Kuntoutumistalo. Ammattilaiset. Apuvälinepalvelun toteuttamisen periaatteet –ohjeita. Päivitetty 20.7.2018. Saatavana osoitteessa: <<https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/ammattilaiset/apuvälineet/apuvälinepalvelun-toteuttamisen-periaatteet-ohjeita/apuvälinepalveluiden-maksut-ja-kustannukset>>. Luettu 26.10.2020.

Terveyskylä 2018d. Julkisten tahojen järjestämisvastuu. Kuntoutumistalo. Apuvälinepalveluiden järjestämisvastuu ja lainsäädäntö –ohjeita. Päivitetty 15.8.2018. <<https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/ammattilaiset/apuvälineet/apuvälinepalveluiden-järjestämisvastuu-ja-lainsäädäntö-ohjeita/julkisten-tahojen-järjestämisvastuu>>. Luettu 26.10.2020.

TiLite n.d. Owners manual. TR. YR. Saatavana osoitteessa: <http://permobilus.com/wp-content/uploads/2016/09/OM_TR_YR_EN.pdf>. Luettu 27.10.2020.

Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2018. Opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille. Sosiaali- ja terveysministeriön raporteja ja muistioita 35/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavana osoitteessa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161068/rap%2035_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 26.10.2020.

Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2020. Opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020: 23. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavana osoitteessa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162395/STM_2020_23_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 25.10.2020.

Vehkaperä, Ulla & Pirilä, Kaarina 2013. Uudistamis- ja kehittämistyön malleja. Teoksessa Vehkaperä, Ulla & Pirilä, Kaarina & Roivas, Marianne (toim.): Innostu ja innovoi. Käsikirja innovaatioprojektioihin. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. 84–107. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122437/Innostu_ja_innovoi.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 24.10.2020.

Wheelfreedom n.d. Choosing an Active Wheelchair. Saatavana osoitteessa: <<https://www.wheelfreedom.com/information-centre/choosing-an-active-user-wheelchair>>. Luettu 26.10.2020.

WHO 2008. Guidelines on the provision of Manual Wheelchairs in less resourced settings. Saatavana osoitteessa: <[https://www.who.int/disabilities/publications/technology/English%20Wheelchair%20Guidelines%20\(EN%20for%20the%20web\).pdf](https://www.who.int/disabilities/publications/technology/English%20Wheelchair%20Guidelines%20(EN%20for%20the%20web).pdf)>. Luettu 26.10.2020.

WHO 2012a. Wheelchair Service Training Package – Basic level: Reference manual. Saatavana osoitteessa: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/78236/9789241503471_reference_manual_eng.pdf;jsessionid=8198C95C933B38329B4AB3AB710366C6?sequence=1>. Luettu 26.10.2020.

WHO 2012b. Wheelchair Service Training Package – Basic level: Trainers manual.

WHO n.d.a Organization. About us. Saatavana osoitteessa: <<https://www.euro.who.int/en/about-us/organization>>. Luettu 26.10.2020.

WHO n.d.b. Wheelchair Service Training Package - Basic level. Saatavana osoitteessa: <<https://www.who.int/disabilities/technology/wheelchairpackage/en/>>. Luettu 26.10.2020.

WHO n.d.c WHO Worldwide. About Us. Organization. Saatavana osoitteessa: <<https://www.euro.who.int/en/about-us/organization/who-worldwide>>. Luettu 26.10.2020.